

اطلاع‌رسانی دارویی

(اصول و روش‌های کاربردی)

مؤلفان :

دکتر خیراله غلامی

استاد دانشکده داروسازی

سرپرست داروخانه‌های دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران،

رئیس مرکز اطلاع‌رسانی داروپزشکی داروخانه ۱۳ آبان

دکتر محمدرضا جوادی

استادیار دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران،

مدیر مرکز اطلاع‌رسانی داروپزشکی داروخانه ۱۳ آبان

دکتر میثم اسماعیلی

داروساز،

معاون مرکز اطلاع‌رسانی داروپزشکی داروخانه ۱۳ آبان

همکاران کمیته علمی در تألیف:

دکتر شهیده امینی ، بورد تخصصی داروسازی بالینی

دکتر نیایش محبی ، بورد تخصصی داروسازی بالینی

دکتر طاهر انتظاری ملکی ، دستیار داروسازی بالینی

دکتر میرحامد حاجی میری ، بورد تخصصی داروسازی صنعتی

دکتر کاوه اسلامی ، بورد تخصصی داروسازی بالینی

دکتر زهرا جهانگرد ، بورد تخصصی داروسازی بالینی

دکتر لیلا کوتی ، بورد تخصصی داروسازی بالینی

متن این کتاب پس از حرفه‌پنجی در مؤسسه فرهنگی هنری ساهر ————— برپایه حروف زر، لوتوس و نازنین و با نرم افزارهای Word 2003، همچنین LaTeX-پارسی محصول شرکت داده‌کاوی ایران؛ ۱۵-۷۷۶۰۰۱۴ و عناوین مستعملیق با نرم افزار میرعماد ، محصول شرکت نرم افزاری مریم؛ ۸۸۲۱۵۲۳۰ آمایش گردیده است. روتوش و آماده‌سازی طرح‌ها و خطوط‌هامش در صفحات مقدماتی و متن با نرم افزار Photoshop، صفحه‌آرایی در نرم افزار Corel DRAW و طرح جلد با دو برنامه گرافیکی FreeHand و Photoshop به انجام رسیده است.

فروست یکم ناشر: مجموعه علوم پزشکی / داروپزشکی [۲]
فروست دوم ناشر: مجموعه علوم شناختی / درمان مبتنی بر شواهد (Health care evidence-based) [۱]

© کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ و درج هر قسمت از آن در نشریات یا کتاب‌های دیگر، برنامه‌های تلویزیونی و سایر، بدون ذکر مأخذ ممنوع است.

شابک: ۳-۸-۰۰۶۲۵۰-۶۰۰-۱۷۸ / ۳-۰۸-۰۶۲۵۰-۶۰۰-۱۷۸ / ISBN: 9 7 8 - 6 0 0 - 6 2 5 0 - 0 8 - 3

سرشناسه	:	غلامی، خیراله، ۱۳۳۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	اطلاع‌رسانی دارویی / مؤلفان خیراله غلامی، محمدرضا جوادی، میثم اسماعیلی
مشخصات نشر	:	تهران: دف، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۴ ص.
شابک	:	۹۵۰۰۰ ریال؛ ISBN: 9 7 8 - 6 0 0 - 6 2 5 0 - 0 8 - 3
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا
موضوع	:	دارونامه‌ها -- دستنامه‌ها.
موضوع	:	داروپزشکی -- علوم شناختی: درمان مبتنی بر شواهد.
شناسه افزوده	:	جوادی، محمدرضا، ۱۳۵۱-
شناسه افزوده	:	اسماعیلی، میثم، ۱۳۶۰-
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۰ یغ ۸ / R S ۱ ۳ ۹
رده‌بندی دیویی	:	۶۱۵ / ۱۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۳۱۹۷۸۲

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

شارف، خیابان استاد مطهری، خیابان جم (روبه‌روی بیمارستان جم)، کوچه حجت، کوی دلفان، شماره ۱۱، واحد ۵.
تلفن: ۵۶۹ ۶۰ ۶۶۹ / ۶۶۵۷۴۳۹۱ / تلفکس: ۸۸ ۳۱ ۸۰ ۷۲
Daf Publishing Co. www.dafpublishing.com
Dafpublishingco@gmail.com

بیا م خدا

مرکز دارو پزشکی داروخانه سیزده آبان

مرکز اطلاع رسانی دارو پزشکی در تاریخ یکم بهمن ماه ۱۳۸۶ تاسیس و زیر مجموعه دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران قرار گرفت .

با وجود دارا بودن بخش فعال اطلاعات دارویی در هریک از داروخانه های آموزشی - خدماتی دانشکده، این مرکز به صورت جداگانه و اختصاصی مسئولیت ارائه خدمات در زمینه مشاوره دارو و سموم را دارد.

خدمات مرکز :

- اطلاع رسانی دارویی به عموم مردم و گروه پزشکی در زمینه نحوه مصرف دارو، تداخلات دارویی، مصرف دارو در بارداری، شیردهی و
- آموزش در زمینه مصرف بهینه دارو و جلوگیری از رواج مصرف بی رویه آنها در سطح عموم مردم.
- ارائه اطلاعات اولیه به مسمومین، همراهان و کادر پزشکی در پیشگیری از عوارض سوء مسمومیت ها.
- تهیه خبرنامه های دارویی.
- برگزاری سمینار با امتیاز بازآموزی.
- جمع آوری، تجزیه و تحلیل یافته های مراکز اطلاع رسانی دارو و سموم.
- انتشار کتب، جزوات آموزشی، بروشورهای دارویی مخصوص بیماران و اعضای کادر درمان.

ارتباط با مرکز :

Web site : dpic13aban.com

E-mail : dpic@dpic13aban.com

شماره مشاوره دارویی : ۸۲۱۰۱ (۳۰ خط) از ساعت ۸ صبح لغایت ۸ شب

شماره پیامک : ۱۰۰۰۸۸۱۴۱۵۸

تلفن : ۸۸۱۴۱۵۷-۸

فاکس : ۸۸۳۲۲۰۲۹

سپیدی سوال های شما را پاسخ می دهد

شماره تلفن

۸۲۱۰۱

«لطفاً در تماس با ما

از کادر پزشکی ۱۳ آبان

Drug information services play a crucially Important role both in patient counseling about basic drug information and also in health care evidence-based consultation. Through these services the risk of adverse drug reactions and toxicities would be minimized in both hospitals and the society.

This book intends to help health care professionals, specifically the pharmacists, to improve their skills and provide appropriate drug information services to their colleagues and the public.

Drug information: (Principles and operational methods)

Dr. Kheirollah Gholami Professor of clinical pharmacy, College of pharmacy of TUMS (Tehran university of medical sciences) Head of community and institutional pharmacy services and administration at TUMS

Dr. Mohammadreza Javadi

Assistant professor of clinical pharmacy, College of pharmacy of TUMS (Tehran university of medical sciences)

Dr. Maysam Esmaeili PharmD, Drug and poison information center, 13 Aban pharmacy, College of pharmacy of TUMS (Tehran university of medical sciences)

○ Daf publishing co. (First edition: 2011, Tehran)

اطلاعات رسانی دارویی (اصول و روش های کاربردی)

مؤلفان : خیراله غلامی، محمدرضا جوادی، میثم اسماعیلی

معاونان کمیته علمی در تالیف : میرحامد حاجی میری، کاوه اسماعیلی، زهره جهانگرد، لیلا کوثری، شهیده امینی، نیایش محبی، طاهر انتظاری ملکی

بازخوانی و تصحیح : میثم اسماعیلی، شهیده امینی

تنظیم جلد، آمایش و تولید : ○ نشر افق، مدیر تولید: حمیدرضا شعبانی، با همکاری: سولماز مرادزاده، فاطمه محمودزاده، مریم فزون

با سپاس از یاری های : دکتر علیرضا حیاط شاهی و پریسا باغبانی یزدی

تصاویر جلد : گروهی از کارشناسان مرکز داروپزشکی ۱۳ آبان، (عکس: عباس سیاره افرا)

○

چاپ اول و صحافی این کتاب در سال ۱۳۹۰ با شمارگان ۲۰۰۰ نسخه، در چاپخانه طُرفه، ۵۵۲۶۹۲۸۷.

فیلم و زینک پوزیتو در لیتوگرافی نورنگ: ۷۷۵۳۱۰۲۷، چاپ جلد در چاپخانه/استخر: ۷۷۵۲۱۳۳۲، و روکش مات و

براق جلد در مؤسسه آفست گرافیک: ۷۷۶۲۰۹۰۱، به انجام رسیده است.

پیشگفتار	یازده
فصل ۱: مهارت‌های برقراری ارتباط	۱
بخش اول: مقدمه	۳
۱-۱ ضرورت برقراری ارتباط مؤثر	۳
۱-۲ هدف از برقراری ارتباط با بیمار چیست؟	۴
بخش دوم: تفاوت مهارت‌های ارتباطی چهره به چهره با ارتباط از راه تلفن	۵
۲-۱ دریافت اطلاعات	۷
۲-۲ گوش کردن	۷
۲-۳ ارزیابی	۷
۲-۴ ارائه اطلاعات	۷
بخش سوم: عناصر سازنده ارتباط	۸
۳-۱ موانع ارتباطی	۱۰
بخش چهارم: مهارت‌های خوب گوش دادن	۱۱
۴-۱ چه عواملی باعث می‌شود که شنونده فعال نشویم؟	۱۸
بخش پنجم: مهارت‌های خوب صحبت کردن	۲۵
۵-۱ فرم غیرفعال	۲۶
۵-۲ فرم تهاجمی	۲۶
۵-۳ فرم جسورانه	۲۶
بخش ششم: اجزاء ارتباط کلامی در مکالمه تلفنی	۲۹
۶-۱ سرعت ادای کلمات	۲۹
۶-۲ تون صدا	۲۹
۶-۳ انتخاب کلمات	۳۰
فصل ۲: اخذ شرح حال	۳۵
بخش اول: مقدمه	۳۷
بخش دوم: دستیابی به اطلاعات بیمار	۳۷
بخش سوم	۳۹
۳-۱ گرفتن شرح حال	۳۹
۳-۲ شکایت اصلی	۳۹
۳-۳ بیماری فعلی	۳۹
۳-۴ سابقه مصرف دارویی بیمار	۴۱
۳-۵ سابقه مصرف مواد	۴۲
۳-۶ سابقه پزشکی گذشته	۴۳
۳-۷ سابقه خانوادگی	۴۶
۳-۸ سوابق شخصیتی و اجتماعی	۴۷
۳-۹ مروری بر دستگاه‌ها	۴۷
بخش چهارم	۵۱
فصل ۳: نحوه فرموله کردن سؤال نهایی	۵۷
بخش اول: مقدمه	۵۹
بخش دوم: مراحل فرموله کردن سؤال نهایی	۶۰
۳-۱ مشخصات درخواست‌کننده اطلاعات	۶۱
۳-۲ دریافت اطلاعات و سوابق فرد مصرف‌کننده	۶۱
دارو	۶۱
۳-۳ طبقه‌بندی سوالات و تعیین سؤال نهایی	۶۲
بخش سوم: مثال‌ها	۷۲
فصل ۴: آشنایی با منابع اطلاعات دارویی و استراتژی جستجو	۸۱
بخش اول: مقدمه	۸۳
بخش دوم: آشنایی با مطالعات	۸۴
۴-۱ مطالعات توصیفی	۸۵
۴-۲ مطالعات مشاهده‌ای	۸۷
۴-۳ مطالعات تجربی	۹۰
بخش سوم: منابع اطلاعات دارویی	۹۵
۴-۱ منابع اولیه	۹۵
۴-۲ منابع ثانویه	۹۶
۴-۳ منابع نوع سوم	۱۱۳
بخش چهارم: معرفی منابع اینترنتی	۱۲۸
۴-۱ منابع اینترنتی	۱۲۸
۴-۲ راه‌های دستیابی به راهنماهای بالینی در اینترنت	۱۳۰
بخش پنجم: استراتژی جستجو	۱۳۲
بخش ششم: ارزیابی منابع	۱۳۹
۶-۱ ارزیابی منابع نوع سوم	۱۳۹
۶-۲ ارزیابی منابع ثانویه	۱۴۰
فصل ۵: کاربرد پزشکی مبتنی بر سواهد در پاسخگویی به سؤال‌های دارویی	۱۴۷
بخش اول: مقدمه	۱۴۹
۵-۱ مستندات (Evidence) یا منابع دانش	۱۵۳
۵-۲ فرآیندهای تحقق پزشکی مبتنی بر مستندات	۱۵۵

۲-۸ ایجاد بانک آموزشی جهت استفاده دانشجویان.
 ۲-۷ دستیاران و کارآموزان مراکز مشاوره دارویی
 ۲-۹ بررسی و گزارش مشکلات، عوارض و خطاهای
 دارویی موجود و گزارش آنها به مراجع ذیربط
 ۲-۸ بخش سوم: نحوه ثبت اطلاعات
 ۳-۱ مواردی که باید در یک فرم اطلاعات
 دارویی ثبت شود
 ۲-۲ نکات لازم در تکمیل فرم‌های کاغذی
 ۲-۱۳ بخش چهارم: بررسی فعالیت مشاورین
 ۴-۱ اخذ صحیح شرح حال
 ۴-۲ رفتارها و برخورد‌های غیرحرفه‌ای که
 موجب کاهش سطح کیفی مشاور از دیدگاه
 مراکز مشاوره دارویی می‌شود
 ۴-۳ سؤالاتی که ممکن است در زمینه تکمیل
 فرم‌های مشاوره دارویی و ارزیابی آنها به وجود آید
 ۲-۱۷ بخش پنجم: پیگیری سؤال مطرح شده پس از
 پاسخگویی
 ۲-۱۸

فصل ۸: اخلاق پزشکی

بخش اول: مقدمه
 بخش دوم: فرضیه‌های رایج در اخلاق پزشکی
 ۲-۱ تعریف حرفه
 ۲-۲ نکات ویژه در پاسخگویی به سؤالات به
 منظور رعایت اصول اخلاقی حرفه
 بخش سوم: موارد اخلاقی در حرفه داروسازی
 ۳-۱ آزارداری و افشاء راز بیمار
 ۳-۲ پاسخگویی به سؤالات درباره سقط جنین
 ۳-۱ بحث emergency contraception
 ۳-۴ سؤال در مورد داروهای زیان بار و مصرف
 داروها جهت خودکشی
 ۳-۵ استفاده از واژه‌های صحیح و بیجا برای
 بیماران
 ۳-۶ ملاحظات اخلاقی مرتبط با پزشک بیمار
 ۳-۷ امور مذهبی بیمار
 ۳-۸ آشکارسازی اطلاعات
 ۳-۹ عدالت در تخصیص زمان و منابع
 ۳-۱۰ جمع‌بندی

References

بخش دوم: راه‌های جانبی دستیابی به مستندات
 بخش سوم: مراحل پاسخگویی به سؤال‌های دارویی
 مبتنی بر مستندات علمی
 ۳-۱ مرحله اول (شناسایی سؤال بالینی)
 ۳-۲ مرحله دوم (بازیابی اطلاعات مناسب و
 مربوط)
 ۳-۳ مرحله سوم (ارزیابی متون تخصصی)
 ۳-۴ مرحله چهارم (طبقه‌بندی کیفیت مستندات)
 ۳-۵ مرحله پنجم (شکل دادن نتیجه‌گیری و
 یک پیشنهاد بالینی)
 ۱۷۴

فصل ۹: نحوه فرموله کردن پاسخ و توصیه‌های دارویی

بخش اول: مقدمه
 ۱-۱ قبول مسئولیت و غلبه بر موانع
 بخش دوم: تشخیص نیاز واقعی و اصلی
 بخش سوم: روش فرموله کردن پاسخ
 بخش چهارم: آنالیز و سنتز پاسخ
 ۴-۱ پاسخ و توصیه‌ها
 ۴-۲ خصوصیات یک پاسخ ایده‌آل
 بخش پنجم: مثال‌ها

فصل هفتم: روش‌های ثبت، پیگیری و بررسی اطلاعات منتقل شده در مراکز اطلاعات دارویی

بخش اول: مقدمه
 ۱-۱ اهمیت ثبت اطلاعات
 بخش دوم: مزایای ثبت اطلاعات
 ۲-۱ امکان بررسی صحیح، کامل و مناسب
 بودن پاسخ توسط ناظر مرکز و ارگان‌های
 نظارت‌کننده
 ۲-۲ استفاده از موارد شکایت‌های قانونی
 ۲-۳ ارائه گزارش کارکرد مرکز اطلاعات دارویی
 ۲-۴ انجام مطالعات پژوهشی
 ۲-۵ پیگیری پاسخ‌ها و در صورت لزوم ارائه
 توصیه جدید
 ۲-۶ ارائه مستمر اطلاعات جدید به مخاطبین
 ثابت و گروه حرفه‌ای
 ۲-۷ تشکیل پرونده برای مخاطبان ثابت مرکز
 ۲-۷

پیش گفتار

پاسخگویی به سؤالات دارو درمانی از وظایف و مسئولیت‌های مهم داروسازان و اعضای کادر درمانی است. با این که امکان دستیابی به منابع اطلاعات دارویی از طرف مردم و کادر حرفه‌ای درمان رو به افزایش است، اما نقش و مسئولیت مراکز اطلاع‌رسانی دارویی نه تنها کمتر نشده، بلکه با توجه به سرعت گسترش علوم پزشکی، در خیلی مواقع نیاز به دانستن و بهره‌مندی از علوم و دانش جدید بیش از گذشته احساس می‌شود. از این رو پاسخگویی به سؤالات دارویی نه تنها به عنوان یک مسئولیت حرفه‌ای بلکه به عنوان یک تخصص در رشته داروسازی مطرح گردیده است. در مجموعه پیش رو سعی شده، مهارت‌هایی که لازمه پاسخگویی به سؤالات بالینی است، به شکل علمی و عملی در اختیار خواننده قرار گیرد.

گام اول در پاسخ‌دهی به سؤالات و مشاوره‌های دارو درمانی توانایی برقراری ارتباط با فرد سؤال‌کننده است. از این رو این کتاب ابتدا مهارت‌های برقراری ارتباط و تکنیک‌های مؤثر در بهبود ایجاد رابطه با دیگران بررسی می‌گردد. روند پاسخگویی و تصمیم‌گیری براساس پزشکی مبتنی بر شواهد طرح‌ریزی شده است. از این رو فرد مشاور، داروساز و یا عضو کادر درمانی که خواهان فعالیت در مراکز اطلاع‌رسانی دارویی است، در مواجهه با سؤالات باید به روش پاسخ و تصمیم را تنها بر پایه شواهد و مستندات اتخاذ نماید. فرایند پاسخگویی مبتنی بر مستندات، فرایندی چند مرحله‌ای است. در این مسیر پاسخگو قادر است با بیشترین دقت در کمترین زمان ممکن، در مورد دارو درمانی بیمار تصمیم‌گیری کند. این مراحل در قالب فصول مجزا در این مجموعه گردآوری شده است. مرحله اول طرح سؤال نهایی دارویی و بالینی است که از دشوارترین مراحل و سنگ بنای مراحل بعدی است. مرحله دوم، جستجو در منابع و متون تخصصی است. از این رو منابع اطلاع‌رسانی و روش‌های مختلف جستجو در این منابع در فصلی مجزا و به‌طور کامل بررسی می‌شوند. ارزیابی متون تخصصی، تعیین کیفیت مستندات، نتیجه‌گیری و ارائه پاسخ سؤال اولیه از مراحل دیگر روند به‌کارگیری پاسخگویی مبتنی بر مستندات است. مهارت‌های لازم برای تعیین سؤال بالینی و همچنین روش پاسخ‌دهی و فرموله کردن پاسخ نیز در فصول مجزایی بحث می‌شود. در انتها نیز روش ثبت، پیگیری و ذکر موارد قانونی و اخلاقی ارائه گشته است.

امید است مجموعه حاضر بتواند برخی از نیازهای موجود در عرصه فعالیت در مراکز اطلاع‌رسانی دارویی را مرتفع سازد.

پیشاپیش از نظرات، پیشنهادات و انتقادات همکاران استقبال نموده و اطمینان می‌دهیم جهت بهبود روند اعتلای حرفه داروسازی و اطلاعات دارویی نظرات ایشان، مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

گروه مؤلفان:

دکتر خیراله غلامی
دکتر محمدرضا جوادی
دکتر میثم اسماعیلی